

Lietuvos Respublikos Seimui
adresas: Gedimino pr. 53, 01109 Vilnius, Lietuva
Teikiama el. paštu: priim@lrs.lt

PASIŪLYMAI
DĖL LYGIŲ GALIMYBIŲ ĮSTATYMO NR. IX-1826 PAKEITIMO ĮSTATYMO
PROJEKTO NR. XIIP-3512

Vilnius, 2019 lapkričio 14 d. Nr.20191114-1

Šiuo raštu Lietuvos gėjų lyga, kurios teisinė forma – asociacija, į.k. 291902980 (**toliau tekste – LGL**), teikia pasiūlymus Dėl lygių galimybių įstatymo Nr. IX-1826 pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIIP-3512 (**toliau tekste – Įstatymo projektas**).

Teikiami pasiūlymai:

1. Papildyti Įstatymo projekto 2 str. 1 d. ir išdėstyti ją taip:

„**1. Diskriminacija** – naudojimosi teisėmis apribojimas arba privilegijų, pirmenybės ar pranašumo teikimas lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, **lytinės tapatybės**, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu ar keliais iš šių pagrindų. Diskriminacija gali būti tiesioginė, netiesioginė ir siejamoji. Prie diskriminacijos priskiriamas ir nurodymas diskriminuoti, priekabiavimas bei seksualinis priekabiavimas.“

2. Papildyti Įstatymo projekto 2 str. 4 d. ir išdėstyti ją taip:

„**4. Lygios galimybės** – tarptautiniuose žmogaus ir piliečių teisių dokumentuose ir Lietuvos Respublikos įstatymuose įtvirtintų žmogaus teisių įgyvendinimas nepaisant lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, **lytinės tapatybės**, negalios, etninės priklausomybės, religijos.“

3. Papildyti Įstatymo projekto 2 str. 7 d. ir išdėstyti ją taip:

„**7. Priekabiavimas** – nepageidaujamas elgesys, kai lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, **lytinės tapatybės**, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu ar keliais iš šių pagrindų

siekiama įžeisti asmens orumą arba jis įžeidžiamas ir siekiama sukurti bauginančią, priešišką, žeminančią ar įžeidžiančią aplinką arba ji sukuriama.“

4. Papildyti Įstatymo projekto 2 str. 9 d. ir išdėstyti ją taip:

“**9. Siejamoji diskriminacija** – asmens diskriminacija dėl realios ar tariamos sąsajos su kitu asmeniu dėl šio asmens lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, **lytinės tapatybės**, negalios, etninės priklausomybės, religijos.”

5. Papildyti Įstatymo projekto 2 str. 11 d. ir išdėstyti ją taip:

„**11. Tiesioginė diskriminacija** – elgesys su asmeniu, kai lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, **lytinės tapatybės**, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu ar keliais iš šių pagrindų jam taikomos mažiau palankios sąlygos, negu panašiomis aplinkybėmis yra, buvo ar būtų taikomos kitam asmeniui, išskyrus:“

6. Papildyti Įstatymo projekto 2 str. 11 d. 6 p. ir išdėstyti jį taip:

„6) teisės aktuose nustatytas specialias laikinas priemones, taikomas siekiant užtikrinti lygybę ir užkirsti kelią lygių galimybių pažeidimui lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, **lytinės tapatybės**, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu;“

Atsižvelgiant į išdėstytus pasiūlymus dėl įstatymo projekte naudojamų pagrindinių sąvokų turinio papildymo, vertintina, jog sąvokų turinio pakeitimai, *inter alia*, turėtų apimti visą Įstatymo projekte numatytą įstatymo taikymo sritį.

LGL teikia šiuos pasiūlymus Įstatymo projektui remiantis tuo, jog iki šiol neįgyvendinus 2000 m. įsigaliojusios Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso 2.27str. 2 dalies nuostatos, numatančios, jog lyties pakeitimo sąlygas ir tvarką nustato įstatymai, **translyčių asmenų, t.y. asmenų, kurių socialinė lytiškumo raiška (lytinė tapatybė) nesutampa su jų biologine lytimi pagal konkrečioje visuomenėje dominuojančią sampratą**, teisinė ir faktinė situacija, apimanti įvairias gyvenimo sritis, Lietuvoje išlieka itin sudėtinga.

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2007 m. sprendimu byloje *L. prieš Lietuvą*, Lietuva buvo įpareigota konkrečiu įstatymu sureguliuoti lyties keitimo tvarką. Sprendimas nėra įvykdytas iki šiol, kas leidžia konstatuoti sisteminių žmogaus teisių ir translyčių asmenų teisėtų lūkesčių pažeidimą. Atkreiptinas dėmesys, jog Europos Tarybos Ministrų Komitetas Lietuvai minėto sprendimo kontekste taiko sustiprintos vykdymo priežiūros procedūrą nuo 2014 m.

Pažymėtina, kad Europos Tarybos Ministrų Komitetas rekomendacijoje Nr. CM/Rec(2010)5 rekomendavo valstybėms narėms užtikrinti, kad būtų patvirtintos ir veiksmingai įgyvendintos teisinės ir kitos priemonės, skirtos kovai su diskriminacija dėl seksualinės orientacijos ar lytinės tapatybės, taip pat užtikrinti pagarbą lesbiečių, gėjų, biseksualių ir transseksualių asmenų žmogaus teisėms.

Probleminius translyčių asmenų padėties aspektus Lietuvoje ir jų aktualumą atskleidžia tarptautinių tyrimų metu surinkti duomenys¹: 2012 metų Europos Sąjungos (**toliau tekste – ES**) Pagrindinių teisių agentūros atlikto lesbiečių, gėjų, biseksualių ir translyčių respondentų apklausų duomenimis 38 proc. translyčių respondentų iš Lietuvos teigė susidūrę su diskriminacija darbe per pastarųjų 12 mėnesių laikotarpį (tai yra blogiausias rezultatas tarp ES valstybių narių). Tuo tarpu 52 proc. minėto tyrimo respondentų jautėsi diskriminuojami darbo paieškų metu (antras blogiausias rezultatas tarp ES valstybių narių). 2019 m. gegužės 19 d. specialiosios “Eurobarometro” apklausos dėl diskriminacijos ES² duomenimis, net 42% tyrime dalyvavusių respondentų iš Lietuvos jaustųsi “nepatenkinti” jeigu tektų dirbti kartu su translyčiu asmeniu.

Taip pat 2018 m. Lietuvos Respublikos Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos atlikto kiekybinio tyrimo metu surinkti duomenys atskleidė, jog Lietuvos gyventojai yra neigiamai nusiteikę translyčių asmenų atžvilgiu, ypač jei klausimas susijęs su tarpusavio santykiais kylančiais darbe ar kaimynystėje³, o kokybinio tyrimo metu surinkti duomenys⁴ parodė, kad net ir po teismo priimto sprendimo pasikeitę asmens tapatybės dokumentus, translyčiai asmenys susiduria su praktinėmis problemomis keičiant aukštojo mokslo diplomus, naudojantis su lyties

¹ <http://fra.europa.eu/DVS/DVT/lgbt.php>.

² <https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/88318>

³ „Apklausa: Lietuvos gyventojai vis dar neigiamai vertina translyčius asmenis“, 15min.lt, 2018 m. gruodžio 10 d., <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/apklausa-lietuvos-gyventojai-vis-dar-neigiamai-vertina-translycius-asmenis-56-1072534>

⁴ <https://www.lygybe.lt/lt/naujienos/translyciai-asmens-po-dokumentu-keitimo-teiseti-bet-ar-lygus/1012>

keitimu nesusijusiomis sveikatos priežiūros paslaugomis, užsiimant tam tikra profesine veikla ir kt.

ES lygmeniu, nuostatos dėl translyčių asmenų diskriminavimo draudimo atsispindi ES antrinės teisės aktuose, kaip antai direktyvos (2006/54 / EB) (nauja redakcija) 3 konstatuojamojoje dalyje numatyta, kad direktyva taip pat taikoma diskriminacijai, atsirandančiai dėl „lyties pakeitimo“. Ši direktyva kodifikuoja Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1996 m. suformuluotą praktiką byloje *P v. S and Cornwall County Council*.

Taip pat nediskriminacijos principas lytinės tapatybės ir kitais su lytimi susijusiais aspektais pripažįstamas direktyvos (2011/95 / ES) *dėl trečiųjų šalių piliečių ar asmenų be pilietybės priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų, vienodo statuso pabėgėliams arba papildomą apsaugą galintiems gauti asmenims ir suteikiamos apsaugos pobūdžio reikalavimų* (nauja redakcija) 10 straipsnio 1 dalies d punkte ir *Nusikaltimų aukų teisių* direktyvos (2012/29 / ES) 9, 17 ir 56 konstatuojamosiose dalyse. Dalis ES valstybių savo nacionaliniuose įstatymuose yra įtvirtinusios aiškų draudimą diskriminuoti lytinės tapatybės pagrindu: Airija, Austrija, Belgija, Danija, Nyderlandai, Slovakija, Suomija, Prancūzija ir Švedija, kurioje šis draudimas įsigaliojo 1987 m.

Papildomą paskatą įstatyminiu lygmeniu *expressis verbis* forma užtikrinti translyčių asmenų diskriminavimo draudimą – įtvirtinti lytinę tapatybę kaip vieną iš draudžiamosios diskriminacijos pagrindų – suteikia Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo (**toliau tekste – Konstitucinis Teismas**) 2019 m. sausio 11 d. Nr. KT3-N1/2019 nutarimas. Jame pažymėta, jog pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos (**toliau tekste – Konstitucijos**) 29 str. “viena iš draudžiamo diskriminavimo formų yra žmogaus teisių varžymas dėl jo lytinės tapatybės ir (ar) seksualinės orientacijos, kuris kartu laikytinas ir žmogaus orumo žeminimu.” Tai, leidžia daryti išvadą, jog Konstitucijos 29 str. turinio aiškinimas apima ir draudimą diskriminuoti asmenį lytinės tapatybės pagrindu, priešingu atveju būtų sudarytos prielaidos paneigti minėto straipsnio 1 dalyje laidojamą visų asmenų teisinę lygybę. Toks Konstitucinio Teismo oficialusis minėtos normos turinio aiškinimas sutinka ir su Lietuvoje galiojančia tarptautine teise, pavyzdžiui, Europos žmogaus teisių konvencijos ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 14 str. ir ES teise, pavyzdžiui, ES Pagrindinių teisių chartijos 21 str. (kartu su ES sutarties 6 str. 1 d.).

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje ne kartą pažymėta, jog LR Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtinto asmenų lygybės principo turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant.

Teikdama pasiūlymus ir argumentaciją, LGL atsižvelgia į Įstatymo projekto Aiškinamajame rašte⁵ suformuluotus tikslus (parengti išsamia, europinius standartus atitinkančią teisinę bazę) ir uždavinius (diskriminacijos formų sąrašo praplėtimas, tobulinimas). Atsižvelgiant į pateiktus argumentus, maloniai prašytume įvertinti translyčių asmenų nediskriminacijos užtikrinimo svarbą ir pateiktų pasiūlymų aktualumą.

Pagarbiai,

LGL vadovas Vladimiras Simonko

⁵ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/c81786e082b411e98a8298567570d639?jfwid=-14oiz2186u>